

1

2

3

4

Koščeva učna pot na Iškem morostu

//Eva Vukelič

1: Tako obsežnih travnikov z modro stožko je v Sloveniji vedno manj.
foto: Andrej Medved

2: Iz opazovalnice iz šibja si lahko ogledate dogajanje na mokrotnih travnikih.
foto: Ivan Esenko

3: Skozi poplavni gozd vodi neutrjena pot.
foto: Eva Vukelič

4: Na mokrotnih travnikih spomladi cveti travniška penuša (*Cardamine pratensis*).
foto: Eva Vukelič

Naravni rezervat Iški morost smo ustanovili, da bi na delčku Ljubljanskega barja ohranili, obnovili in vzdrževali življenjske prostore ogroženih ptic. Hkrati želimo s pomočjo učne poti predstaviti Ljubljansko barje kot privlačno in ohranitve vredno pokrajino ter opozoriti na posebne strukture, živali, rastline in načine, kako vse to ohraniti. Pot je speljana po obrobju rezervata, od koder lahko opazujemo travnike v osrednjem delu ter druga, za Ljubljansko barje značilna življenjska okolja.

Kaj je posebnost Iškega morosta

Rezervat obsega eno večjih sklenjenih površin vlažnih travnikov na Ljubljanskem barju. Marsikje drugje so razdrobljeni med koruznimi njivami, intenzivno gojenimi travniki, hišami, parkirišči in cestami. Za kakšno redko rastlino je to morda celo dovolj, travniške ptice pa potrebujejo za svoje preživetje večje površine. Po pomenu zbudajo pozornost predvsem travniki z modro stožko (*Molinia caerulea*), ki so močno ogrožen habitatni tip. Primerljivo velikih, sklenjenih površin tega življenjskega prostora v Sloveniji skorajda ni več.

V rezervatu se pojavlja tudi večina drugih življenjskih prostorov, značilnih za Ljubljansko barje. Tukaj najdemo različne tipe travnikov, mejice, sestoje visokih steblik, grmišča, poplavni gozd ter vse vmesne prehodne oblike, zato je pestrost vrst visoka. To se pozna tudi pri pticah: na območju rezervata prebiva več kot polovica vseh gnezdičk Ljubljanskega barja.

Kaj lahko vidimo na učni poti

Pot začnemo pri mejici. Takšnih je na Barju še na kilometre, in prav zaradi njih ima Barje tako značilno podobo. In tudi marsikatera ptica svoje prebivališče. Rumeni strnad (*Emberiza citrinella*) v mejici skriva svoje gnezdo.

Kot izpostavljeno mesto za svatovske polete jo uporablja drevesna cipa (*Anthus trivialis*). Z vrha preži na plen rjavi srakoper (*Lanius collurio*). Mejico sestavlja cela vrsta različnih grmov, dreves in zelišč. Med najopaznejšimi grmi je črni trn (*Prunus spinosa*) – spomladi s snežno belimi cvetovi, pozno poleti in jeseni pa z modrimi plodovi. Takrat se na črnem trnu in drugih plodonosnih grmovnicah hranijo ptice selivke, predvsem različne penice in drozgi. Pot nadaljujemo po utrjeni poti po nasipu uravnane reke Iške. Vzdolž reke uspevajo že kar visoke bele vrbe (*Salix alba*) in bogata podrast. Tu je slišati marsikaj, od slavca (*Luscinia megarhynchos*) do kobilarja (*Oriolus oriolus*).

Z nasipa zavijemo na leseno brv, ki nas med posameznimi grmi vodi do opazovalnice. Takšna brv nam pride nadvse prav v jesenskem in spomladanskem času, ko so mokrotni travniki pod nami pošteno razmočeni. Z brvi pa si lahko nemoteno ogledujemo, kaj cveti pod nami. Spomladi je obilo travniške penuše (*Cardamine pratensis*) in kalužnic (*Caltha palustris*), sledijo močvirske kukavice (*Orchis palustris*) in munci (*Eriophorum* sp.), poleti cvetijo pijavčnica (*Lysimachia vulgaris*), čistec (*Betonica officinalis*) in krvenka (*Lythrum salicaria*). Prikriti v opazovalnici iz vrbovega in leskovega šibja si lahko ogledujemo dogajanje na okoliških mokrotnih travnikih. Najenostavneje je opazovati ptice, ki posedajo po visokih steblih močvirskega osata (*Cirsium palustre*), na primer repaljčico (*Saxicola rubetra*). Maja in junija lahko slišimo peti kosca (*Crex crex*) celo podnevi, še bolj zagotovo pa ponoči. Obisk rezervata ponoči je zanimiv tudi zaradi drugih bolj ali manj znanih zvokov žuželk, žab in ptic, na primer rečnega cvrčalca (*Locustella fluviatilis*) in kobličarja (*L. naevia*). V hladni polovici leta se ptičji vrvež umiri, nastopijo prišleki iz severa. Nad travniki opreza za plenom pepelasti lunj (*Circus cyaneus*), namesto rjavega srakoperja pa tokrat na vrhu grma sedi veliki srakoper (*Lanius excubitor*). Spomladi in jeseni kozica (*Gallinago gallinago*) prebada blatna tla s svojim dolgim kljunom.

Po leseni brvi se vrnemo do Iške in malo pred nasipom zavijemo na neutrjeno pot. Pot deloma poteka po robu travnikov, deloma pa skozi grmišča in ostanek poplav-

nega gozda. Ta del poti vzdržujemo zgolj s košnjo, zato je predvsem zgodaj spomladi in jeseni za obisk potrebna terenska obutev. Najprej prečkamo opuščene travnike ob Iški, ki jih na gosto preraščajo sestoji visokih steblik. Zgodaj poleti cveti brestovolistni oslad (*Filipendula ulmaria*), v poznem poletju konjska griva (*Eupatorium cannabinum*). Med njimi je vsako leto več kanadske zlate rozge (*Solidago canadensis*), tujerodne invazivne vrste, ki prerašča tudi travnike, grmišča in predele ob Iški. Ena redkih ptic, ki ji ustrezajo tudi takšne goste monokulture zlate rozge, je močvirska trstnica (*Acrocephalus palustris*), ki si med rozgina stebela obesi svoje lončasto gnezdo. Suhe olesenele steblikke so vidne še jeseni in pozimi, ko njihova semena rade obirajo ptice iz družine ščinkavcev.

Pot je speljana skozi sicer neprehodno grmišče pepelnatosive vrbe (*Salix cinerea*) do majhnega koščka poplavnega gozda. Tu si lahko predstavljamo, kakšno bi bilo videti Ljubljansko barje, če ga nekaj desetletij ne bi bili obdelovali. Predel preraščajo jelše (*Alnus glutinosa*) in kakšen jesen (*Fraxinus excelsior*), po deblih pa se vzpenja hmelj (*Humulus lupulus*).

Če nadaljujemo, se nebo nad nami odpre in spet smo v grmišču, le da tokrat na bolj šotnih tleh, namesto vrb pa prevladujejo krhlike (*Frangula alnus*). Takšni s krhliko zaraščajoči se mokrotni travniki so prebivališče trstnega strnada (*Emberiza schoeniclus*) in bičje trstnice (*Acrocephalus schoenobaenus*). Slišimo še rjavo penico (*Sylvia communis*), značilno ptico grmišč, steblik in mejic Ljubljanskega barja.

Iz grmišča spet pridemo na obrobje travnika. Na prvi pogled se nam ne bo zdel nič posebnega in v nekaterih obdobjih leta se res ne loči bistveno od drugih travnikov. Toda če ga pazljivo opazujemo, bomo videli, da je trava tudi v poznem poletju nenavadno nizka, jeseni in pozimi pa ti travniki žarijo v oranžno rumenih odtenkih. To je travnik z modro stožko. Zanj je značilno, da je zelo reven s hranili, vendar nekaterim pticam ter predvsem rastlinam in metuljem ravno to ustreza. Tak travnik je dom izredno ogrožene vrste metulja – barjanskega okar-

čka (*Coenonympha oedippus*), ki v takih revnih in redko košenih travnikih uspešno zaključi svoj razvojni krog. Na travnikih Iškega morosta se prav množično pojavljajo tudi bogomolke (*Mantis religiosa*), naše znanke s suhih kraških travnikov.

Na koncu si lahko ogledamo še predel Vrbovskih talov, ki je bil nekoč neprehodno zaraščen z grmovjem, danes pa so tu spet travniki. Zanimivo je opazovati, kako hitro rastline iz okolice naseljujejo sveže zmulčane površine. Tudi ptice se ne obotavljajo: že takoj po obnovi travnikov so na tem območju začela gnezditi pribe (*Vanellus vanellus*). Življenje na Iškem morosta se ves čas spreminja in tudi sami še vedno odkrijemo kaj novega. K odkritvanju Iškega morosta ste vabljeni tudi vi!

Kako ga lahko obiščemo

Iz smeri Ljubljane je rezervat dostopen po makadamski cesti, ki poteka od Črne vasi oziroma Lip vzporedno z reko Iško proti jugu do ceste Brest – Podpeč. Na to cesto zavijete malo pred tablo, ki označuje začetek naselja Lipe. Odcep za glavni vhod v rezervat je približno na sredini te makadamske ceste, pri mostu čez reko Iško. Iz smeri Iga je rezervat dostopen z asfaltne ceste, ki vodi od Bresta proti Podpeči. Tu pri mostu čez reko Iško zavijete desno na makadamsko cesto na levi ali desni strani reke Iške, dokler ne pridete do mostu čez reko.

Če boste svoje vozilo pustili kje ob glavni cesti in se do rezervata sprehodili peš, boste pripomogli k zmanjševanju prometa po Barju. Še bolj pa, če se do vhoda v rezervat pripeljete s kolesom. Obiskovalce, ki tja prihajate v skupinah, prosimo, da se ne vozite z avtobusi po makadamski poti do vhoda v rezervat. Pot namreč ni dovolj utrjena in bi jo težka vozila poškodovala, zelo težavna pa so tudi srečanja večjih vozil s traktorji. Predlagamo, da v tem primeru iz avtobusa izstopite na cesti med Brestom in Podpečjo pred mostom čez reko Iško. Od tam se sprehodite ob reki Iški od vhoda v rezervat. Sicer pa priporočamo, da se ob organizaciji večjega števila obiskovalcev v Naravni rezervat Iški morost predhodno najavite v pisarni DOPPS. ●

5: Iz opazovalnice je še vidna stara struga Iške, še posebno pozimi in po dežju, ko v njej zastaja voda. foto: Eva Vukelič

6: Od novembra do februarja lahko na travniki opazujemo pepelaste lunje (*Circus cyaneus*), ki v nizkem letu oprezajo za malimi sesalci. foto: Miha Krofel

7: Z nekaj potrpežljivosti je mogoče v zaraščenih predelih rezervata videti repnika (*Carduelis cannabina*). foto: Peter Buchner

8: Od plodonosnih grmov bomo jeseni zagotovo opazili brogovito (*Viburnum opulus*). foto: Eva Vukelič

9: V mejicah in zaraščajočih travnikih bomo spomladi slišali peti rjavo penico (*Sylvia communis*). foto: Peter Buchner